Міжрегіональна Академія управління персоналом
Міжнародна Кадрова Академія
Конфедерація недержавних вищих закладів освіти України
Українсько-Азербайджанський інститут
соціальних наук і самоврядування Г. А. Алієва
Духовно-просвітницький Центр імені Святих Апостолів
ГО “Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління”

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА І ЦЕРКВА: ФІЛОСОФСЬКІ, ТЕОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ В ІНТЕРЕСАХ ЛЮДИНИ

Матеріали науково-практичної конференції
м. Київ, МАУП, 19 травня 2016 р.

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2016

Редакційна колегія: *М. Н. Курко* (голова), д-р юрид. наук, проф.
М. Ф. Головатий (заступник голови), д-р політ. наук, проф.
В. М. Воронін (відповідальний редактор), д-р іст. наук
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.
М. Л. Головко, д-р іст. наук, проф.
В. І. Литвиненко, д-р. юрид. наук, доц.
Ю. О. Мєлков, д-р філос. наук
Діонісій Мартишин, прот., д-р богосл. наук
Н. Б. Отрешко, д-р соціол. наук, проф.
Є. О. Романенко, д-р наук з держ. упр., доц.
Ю. П. Сурмін, д-р соціол. наук, проф.

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 5 від 25.05.16)

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Українська держава і Церква: філософські, теологічні та практичні аспекти співпраці в інтересах людини: Матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, МАУП, 19 трав. 2016 р. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2016. — 240 с.

У пропонованому збірнику подано статті та тези учасників науково-практичної конференції, що охоплюють широку проблематику ролі Церкви у сучасній Україні та перспективи розвитку державно-церковних відносин.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться питаннями державно-церковних відносин.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2016
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2016

Бисенбаев Ф. К.
Феномен веры как предмет межрелигиозного диалога 125

Бочков П. В.
Краткий обзор новейших разделений в среде реформаторских неканонических юрисдикций в Украине..... 133

прот. Димитрій Гарчук
Катехізація та просвітництво в думках Блаженнішого Митрополита Володимира як фактор культурного збагачення українського суспільства..... 139

Гордієнко М. Г.
Церква перед викликами політичного екстремізму 145

Дікарєв О. І.
Еліта у лабіринті саду божественних пісень: до 500-річчя Іероніма Босха 153

Ковальчук А. Ю.
Конституційно-правові засади забезпечення духовної безпеки України 158

Костюк Т. О.
Політико-правові аспекти встановлення ефективної взаємодії держави, церкви і громадянського суспільства в Україні 161

Кущ Н. В.
Церква як ціннісний орієнтир людини (на прикладі роману "Собор" Олеся Гончара) 166

Медвідь Ф. М.
"Слово про Закон і Благодать" Митрополита Іларіона як визначна пам'ятка християнської думки 169

Нич Т. В.
Християнство і питання нації у релігійно-філософській концепції прот. С. Булгакова..... 188

Пальм Н. Д.
Религиоведение в системе гуманитарного образования украинского государства: проблемы и решения..... 192

Паращевін М. А.
Взаємодія релігійних організацій та держави: очікування і реальність..... 198

Табаков В. З.
Великоболгарские корни украинской христианской государственности 201

Утвенко В. В.
Роль держави в матеріальному забезпеченні православної церкви в Гетьманщині в другій половині XVII ст. 208

Чиркова О. А.
Боротьба за православну Церкву в Україні на межі XVI–XVII століть..... 211

Якухно І. І.
Науково-методологічні та теологічні аспекти співпраці держави і церкви у сфері освіти..... 218

Кобржицький В. В.
Північноамериканський досвід підготовки менеджерів з туризму з урахуванням релігійного чинника (проекція на українські реалії) 226

Петряєв О. С.
Свобода віросповідання перед лицем загроз та викликів ісламізації Європи..... 232

Кметик С. В.
Інноваційний аспект сучасної освіти як фактор суттєвого вдосконалення духовного розвитку особистості..... 236

Н. В. КУЩ
канд. філол. наук, доц., УАІСНС МАУП

ЦЕРКВА ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР ЛЮДИНИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ “СОБОР” ОЛЕСЯ ГОНЧАРА)

Собори душ своїх бережіть, друзі...
Собори душ...

О. Т. Гончар

Чи не найяскравішим твором радянського періоду, який не вичерпав своєї актуальності, залишається роман “Собор” Олеся Гончара.

Доля роману з назвою-викликом тоталітарному устрою така ж трагічна, як і доля самих соборів у цей період. Твір О. Гончара було видано 1968 р. Очевидно, спершу недочиталися суті, а потім одномоментно роман вилучили з книгарень і знищили, забули на довгих 20 років. Самого ж письменника піддали нещадній критиці, засудженню, як в письменницьких, так і читацьких колах.

“Собор” неодноразово ставав об’єктом дослідження літературознавців, публіцистів, учителів. У період незалежності це були вже виключно схвальні відгуки, спрямовані на вивчення композиції, сюжетної лінії, аналізові героїв, ідейному спрямуванні тощо. Проте в сьогоднішніх умовах, коли Україна перебуває в стані війни вже третій рік поспіль, у період соціальної і морально-етичної кризи, роман “Собор” (та й узагалі вся літературно-публіцистична спадщина романтичного письменника-фронтовика) потребує переосмислення, незаангажованого погляду молодого покоління, яке зростало й формувалося в незалежній Україні, однак уже встигло зазнати жахіття війни.

Отож бодай спробуємо осягнути глибинність відкритого й прихованого авторського задуму в романі “Собор”.

Величність назви передбачає величність змісту. Головний образ роману — козацький собор XVIII ст. у стилі бароко, занедбаний, облуплений, обшарпаний, у бутафорному риштованні. Собор у романі — то не культова споруда, адже письменник на догоду часу висміює попів, хрещення дітей й освячення пасок на Великдень. Однак зрозуміло, що це “маска”, за якою ховаються роздуми письменника про безглуздість заборони хрестин, релігійних свят тощо. Пройде час, і саме Олесь Терентійович буде одним із ініціаторів відродження Михайлівського Золотоверхого в Києві (про що свідчить дошка пошани на території собору). Перед нами авторське бачення собору як символу історичної пам’яті, національно-патріотичного духу українського народу, символу козацтва, яке стало головним чинником у формуванні української

нації. Недарма О. Гончар робить відступи в минуле, де перед нами оживає постать реальної особи, всесвітньовідомого українського історика, етнографа Дмитра Яворницького, який стає на захист собору перед махновцями. Пізніше будуть німці, усе палатиме, а собор — вистоїть. Під реальною загрозою він опиняється одночасно з українською нацією, мовою, культурою, самобутністю,.. у радянський період. На його місце "все більше вдирається цинізм...". Знищення собору — то знищення генетичної пам'яті, історії, без якої неможливо вибудувати майбутнє, то моральний орієнтир людини сучасного й майбутнього. Прагнення до гармонії, досконалості, утвердження історичної і духовної пам'яті, це "літературна спроба реставрації справедливості" (Є. Сверстюк). Собор — це "дух обжитості планети, певності, злагоди, який живе у таких витворах, в їхній гармонійності, — дух, що єднає людство...". Автор утверджує одвічні людські цінності, непідвладні часу, історії, політичним режимам, людській ницості й підступності. Собор — уособлення духу українського народу, козацького, непереможного: "...дух... величавої вільності, що його вкладено козацькими будівниками в споруду собору".

Собор — це надія, світлий погляд у майбутнє, хоча в питальних реченнях відчувається сумнів автора в радісному прийдешньому: "Вироджeння? Самозаперечення? Дух людський вичерпав себе? Чи це тільки криза минуща, після якої ще буде в мистецтві і юність, і весна, і сонячна гармонія нових ліній, нових барв?" Стає зрозумілим, що автор почасти ховає за словом "мистецтво" людську душу, приречену на виродження в умовах кризи: "...чи потрібне буде їм, прийдущим, твоє творіння?"

Знаходиться в романі місце Біблії та її авторам, на майже трьохстах сторінках — лише одна фраза — "біблійні поети", пояснення зайві, адже саме в цих словах ставлення О. Гончара до Біблії як Книги Книг з її невичерпною мудрістю.

Загалом Біблійні заповіді — сторінка за сторінкою в образах і подіях — оживають. На простих і зрозумілих усім прикладах, у зіставленні й протиставленні героїв роману, неодмінно з органічним опертям на величавий і урочистий собор, О.Гончар крок за кроком просувається Біблійними віршами й розтлумачує нам уже майже 50 років прості істини, слідуючи яким, життя однозначно й незаперечно стане природнішим, гармонічнішим, у злагоді з собою. Так, чи не найяскравіше потлумачено заповідь поваги до батьків (5 заповідь), коли один з героїв твору фактично зрікається власного батька, віддаючи його у притулок для літніх людей. Зрікаючись батька, він позбавляє себе всього того, що єднає його з рідною землею, дає правильний життєвий орієнтир. Врешті, те що починається "батькопродавством", закінчується одержимою думкою — зруйнувати собор (спочатку реальний, козацький, а потім і власний, "собор своєї душі").

Яскраво висвітлено й потрактовано заповіді "не вбивай" (6 заповідь), "не чини перелюбу" (7 заповідь), "не вкради" (8 заповідь). Так, наприкінці роману т. зв. "дами" за відсутності законних чоловіків їх зраджують. Як протиставлення — образ іншої героїні, яка протягом двох років віддано чекає свого

чоловіка з відрядження до Індії. І неодмінно всі ці події пов'язані з собором: поетичні роздуми, найганебніші вчинки, "падіння" героїв і їх піднесення, зрада і відданість, гріх і благочестивість,.. — то все собор.

Собор... "сферичне гроно бань... як образ і доповнення неба", "як образ нескінченності". Людські душі, як собор, облуплені, занедбані, у риштованні, але живі. І допоки стоятимуть Собори як символ безкінечності, нагадування про справжнє призначення людини — творити, а не руйнувати, доти й людина неодмінно, хоч би час від часу, зазиратиме у свої глибини, шукатиме істину, добро, любов, справедливість, незнищенне начало. І це начало — Собор.